

ČEMU SLUŽIJO MUZEJI IN GALERIJE DANES – JAVNOSTI ALI SAMOVOLJI MINISTRA ZA KULTURO?

Uvodnik v tematski sklop

Muzeji in galerije hranijo ogromno preostankov preteklosti, tudi zelo daljne. To pa ne pomeni, da gre za stare institucije. V današnjem pomenu besede jih poznamo šele od francoske revolucije, ko so začeli odpirati svoja vrata najširši javnosti. Devetnajsto stoletje je vneslo v življenje ljudi nenehno spremembo vsega kot edino stalnico. Te spremembe so na vseh področjih življenja sprožile potrebo po sidriščih, po otokih varnosti v valovih sprememb. Eden takih otokov so prav muzeji in galerije, ki ne le hranijo pomembne sledove preteklosti, temveč obiskovalcem ponujajo tudi interpretacije, na podlagi katerih si lahko oblikujejo svojo predstavo o preteklosti in njenem vplivu na sedanost. To je izjemnega pomena za vsako skupnost: če ne vemo, od kod prihajamo, ne moremo vedeti niti tega, kam gremo.

Velik pomen muzejev in galerij za evropsko družbo in kulturo najbolj dokazujejo precejšnje vsote davkoplačevalskega denarja, namenjenega njihovemu delovanju. A ob tem se postavlja vprašanje, ali se odločevalci o porabi tega denarja res zavedajo, kako važne institucije za družbeno kohezijo so muzeji in galerije? Ali pa nemara odmerjajo manjši delež proračuna za njihovo delovanje, da te preživijo in na ta način kažejo svojo »kulturnost«?

Na prvi pogled se zdi, da se aktualna vlada zaveda velikega družbenega pomena muzejev in galerij, sicer se gotovo ne bi odločila, da ustanovi muzej slovenske osamosvojitve. Novi muzej naj bi namreč skrbel za področje, s katerim se že zdaj ukvarja več muzejev, njegovo delovanje pa bo, seveda, povezano z dodatnimi stroški. Ministrstvo za kulturo sicer zagotavlja, da gre pri tem za dodatna sredstva, ki ne bodo »skrčila sredstev, namenjenih že delujočim muzejem«. Vendar je mnogo takih, ki smo skeptični do take obrazložitve. Vemo namreč, da slovenski muzeji in galerije nikakor ne prejema dovolj sredstev, da bi lahko dvignili kakovost svojega delovanja na tisto raven, ki bi jo s svojo strokovno usposobljenostjo lahko dosegali. Tako je na primer veliko premalo sredstev predvsem za investicijsko vzdrževanje in tudi za odkupe, ki ustvarjajo muzejski in galerijski fond.

Prav tako se brez zavesti o pomenu muzejev in galerij aktualno Ministrstvo za kulturo ne bi toliko ukvarjalo s kadrovskimi zadevami kot dejansko se. Konec leta 2020 je namreč prihajalo do menjave vodstev slovenskih nacionalnih muzejev in galerij in nekatere odločitve ministra so bile dokaj problematične. Ministrstvo, z eno izjemo, ni izbralo nobenega dotedanjega direktorja ali direktorice teh institucij

ne glede na to, kako so pod njihovim vodstvom delovale v preteklem mandatnem obdobju in koliko so bile uspešne pri pridobivanju projektov doma in v EU. Ker ministrstvo ni čutilo potrebe, da bi svoje odločitve javno pojasnjevalo, je tako delovanje ustvarilo nelagodni vtis, da ga je pri sprejemanju kadrovskih odločitev vodila predvsem težnja po izkazovanju moči in razvrednotenju dosedanjega, v glavnem uspešnega delovanja slovenskih nacionalnih muzejev in galerij, s tem pa je globoko diskreditiralo uspešne strokovnjake in strokovnjakinje.

Močan vtis nelagodja pri teh izbirah je še dodatno povečevalo dosledno ignoriranje načela strokovne avtonomije kot osnovnega pogoja za kakovostno delovanje teh institucij. Gotovo je bil najbolj kričeč primer za to imenovanje novega direktorja v Narodnem muzeju Slovenije, kjer je ministrstvo postavilo na direktorsko mesto osebo, ki nima ne ustreznih izkušenj, kot kaže pa ne spoštuje niti etičnega kodeksa Mednarodnega muzejskega sveta ICOM, katerega članica je tudi Slovenija. Glede na to, da se ministrstvo zaveda problematičnosti svoje izbire, se samo po sebi zastavlja vprašanje o ciljih, ki jih s tem zasleduje.

Vrhunec neprimernega odnosa ministrstva za kulturo, ki upravlja z javnimi sredstvi in je zato odgovorno javnosti, je dejstvo, da namesto da bi javno pojasnilo, kako bodo novi vodje prispevali k izboljšanju dosedanjega delovanja nacionalnih muzejev in galerij, preprosto presliši glasove nestrinjanja in nasprotovanja iz vrst zainteresirane strokovne javnosti. To pomeni, da Ministrstvo za kulturo zainteresiranih ne le da ne povabi k dialogu o vprašanih velikega pomena, temveč dialog celo blokira. Vse to ustvarja vtis, da se o žgočih in tehtnih vprašanih za sedanost in prihodnost naše družbe pogovarjamo nemi (strokovna javnost) z gluhih (ministrstvom). Glede na to, da proračunska sredstva, odmerjena delovanju muzejev in galerij, niso sredstva ministrstva ali katere od vladnih strank, temveč gre za denar vseh davkoplačevalcev, je tak odnos ministrstva skrajno neprimeren. Ministrstvo je javnosti dolžno dati obrazložene odgovore na vsa vprašanja, pomembna za skupnost.

Muzeji in galerije predstavljajo nepogrešljiv element sodobnega življenja – ne le kot varuhi pomembnih dokumentov nacionalne zgodovine, temveč kot ohranjevalci kolektivnega spomina. Ker so zaradi tega neprecenljivega pomena za celotno družbo, odločanje o njihovi usodi in delovanju nikakor ne more biti prepuščeno na milost ali nemilost vsakega aktualnega ministra in njegovih uradnikov.

* Božidar Jezernik, dr. etnologije, red. prof., Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo; bozidar.jezernik@ff.uni-lj.si.

Muzeji in galerije so zaupanja vredne institucije, saj širša družbena skupnost še vedno zaupa – njihovi verodostojnosti, originalnosti, avtentičnosti, ustvarjalnosti, poštenosti, odgovornosti. Vendar je zaupanje plaha ptica. Bati se je, da zaradi ravnanja Ministrstva za kulturo, kakršnemu smo bili priča v koronskih letih 2020 in 2021, za katerega je značilno popolno neupoštevanje strokovnosti in ignorantski odnos do javnega mnenja, tudi muzeji in galerije sami kot institucije izgubljajo svojo kredibilnost in ugled v družbi.

Dne 11. decembra 2020 smo na spletni aplikaciji Zoom strokovnjaki z različnih področij obravnavali vprašanje vloge in pomena muzejev in galerij v slovenski družbi ter

razpravljali, kakšna je funkcija njihovih direktorjev. Udeleženci pogovora smo se strinjali, da imajo muzeji in galerije izjemno pomembno vlogo v sodobni slovenski družbi in da je v tej luči zgrešene posege Ministrstva za kulturo treba videti kot grob napad na obstoječe družbene norme in vrednote in načenjanje zaupanja kot temelja družbene kohezije. Nekateri razmisleki sodelujočih in udeležencev objavljamo v pričujočem tematskem sklopu, poimenovanem Muzejske dileme, začnemo pa ga s prispevki, ki s posvetom nimajo neposredne zveze, jasno pa odražajo njihove odzive na aktualne družbene izzive: in njihov družbeni pomen.

